

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Барсукової Наталії Сергіївни
**«Педагогічні умови формування виконавської майстерності майбутнього
вчителя музичного мистецтва»,**
поданої на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук зі спеціальності
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Глобальні перетворення, які відбуваються у світовій спільноті в економічній і політичній областях, є причиною змін реформування у сфері вищої музичної освіти. Підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва України з урахуванням сучасних умов розглядається як найважливіше питання, що впливає на формування духовних потреб підростаючого покоління. Успішне вирішення складних завдань навчання і виховання учнівської молоді великою мірою визначається виконавською майстерністю вчителя музичного мистецтва.

Успішний результат цього багато в чому залежить від подолання існуючих протиріч, які виникли між: вимогами Європейського союзу до системи професійної підготовки фахівців усіх країн, що беруть участь в договорі й сучасною системою освіти педагогів у сфері музичного мистецтва України; вимогами оновлення змісту, форм і методів професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва і необхідністю розробки її теоретико-методологічних основ; необхідністю впровадження в професійну підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва зарубіжного досвіду в сфері освіти і недостатнім вивченням, освітленням його в сучасних дослідженнях; потребою сучасної вищої школи у впровадженні інноваційних технологій і недостатньою розробленістю їх в теорії і практиці професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Основні положення, на яких базуються вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва України, окреслені державною національною програмою «Освіта» (Україна XXI століття, 1993), Законом

України «Про вищу освіту» (2002), державною програмою «Учитель» (2002), Планом підвищення якості художньо-естетичної освіти на 2009 – 2012 рр. (2009). З огляду на це провідним завданням вищої школи є формування особистості вчителя музичного мистецтва, якій мають бути притаманні особистісно-професійні якості та уміння, готовність до інтенсивного творчого розвитку, в реалізації яких особливу роль відіграє виконавська майстерність.

Аналіз стану виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва в умовах професійної підготовки засвідчує необхідність докорінних змін у цьому напрямку, оскільки випускники ВНЗ спеціалізації «Музичне мистецтво» більшою мірою демонструють недостатній рівень виконавських умінь для опрацювання шкільного репертуару у роботі з дітьми, нездатність до оригінальної інтерпретації музичного художнього образу в реальних умовах концертних виступів. Це загострює суперечність між необхідністю формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва та недостатнім рівнем її теоретичної розробки, що гальмує інноваційний розвиток його професійної підготовки.

З огляду на окреслені проблеми дисертаційне дослідження Барсукової Наталії Сергіївни «Педагогічні умови формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва» є актуальним і доцільним.

До переваг дослідження слід віднести чітко визначену мету, об'єкт, предмет, завдання дослідження, які повністю реалізовані у представленій роботі. Структура дисертаційного дослідження не викликає заперечень, наукова новизна сформульована чітко і повно, конкретизовано теоретичне і практичне значення дослідження, з якими, в цілому, можна погодитися.

На основі ґрунтовного аналізу психолого-педагогічної та мистецтвознавчої літератури з досліджуваної проблематики авторка виявляє сутність, спільності й розбіжності провідних понять «майстерність», «музичне виконавство», «виконавська майстерність музиканта», що дозволило їй аргументовано і виважено визначити основні дефініції дослідження (с.29). Адже виконавська майстерність майбутнього вчителя музичного мистецтва у

сукупності з педагогічною майстерністю виступає особливим синтезом його професійно-педагогічної та музично-виконавської діяльності.

До переваг дослідження Барсукової Н. С. можна віднести подані у 1 розділі структуру та зміст виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва, що складається з особистісно-професійного, теоретичного і операційно-технічного компонентів. Створюючи єдине ціле, зазначені компоненти забезпечують досягнення досконалого рівня виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Вважаємо вірним уведення до змісту першого компоненту професійно важливих і особистісних якостей, що мають забезпечувати активну музично-виконавську позицію майбутнього вчителя музичного мистецтва. Привертає увагу те, що автор для обґрунтування змісту структурних компонентів звертається до наукових здобутків сучасних учених з різних галузей наукових досліджень: мистецтвознавства, психології праці, вікової та педагогічної психології, музичної педагогіки і психології.

Предмет, мета і завдання дослідження зумовили цілеспрямовану роботу Барсукової Н.С. щодо обґрунтування змісту та експериментальної перевірки педагогічних умов формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Виходячи з цього, дисертантка докладно аргументує необхідність запропонованих умов.

Важливим положенням, що конкретизує зміст першої педагогічної умови, є акцентування важливості підвищення інтересу майбутніх учителів музичного мистецтва до оволодіння різними видами виконавської діяльності (вокальної, інструментальної, диригентсько-хорової), активізації бажання студентів створювати і вдосконалювати власний рівень виконавської майстерності. Доцільними і актуальними для підвищення рівня виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва можна вважати групи стимулів, що розкриті на с.74 – 76 тексту дисертації, які, безумовно підвищують позитивне ставлення студентів до музично-виконавської діяльності.

Перспективною, з огляду на вимоги щодо інформатизації навчального процесу, є позиція автора стосовно електронного навчального посібника, який

посилює інтенсивне засвоєння змісту виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Варто відзначити цінність положення про необхідність поступового набуття студентами досвіду музично-виконавської діяльності. Не викликає сумнівів доцільність поступового переходу від репродуктивного до реконструктивного й творчого рівнів музично-виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва. Спираючись на положення провідних учених у галузі мистецької освіти (А. Козир, Н. Мозгальова, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, Н. Сегеда, Т. Смирнова, О. Щолокова), авторка переконливо доводить, що такий поетапний перехід можливий через детальне вивчення нотного тексту, виявлення суб'єктивного смислу та духовних цінностей у процесі виконання студентом тексту музичних творів.

Здобутком третьої, експериментальної частини дисертаційного дослідження можна визнати коректно висвітлений констатувальний експеримент, у якому використаний комплекс діагностичних методик, що дозволяють виявити рівень сформованості виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Можна визнати, що опис експериментального етапу дослідження, логіка подання дисертанткою його матеріалів, процедури збору емпіричних даних та перевірки їх достовірності в цілому відповідають меті й завданням дослідження.

Заслуговують на увагу наведені автором у додатках до дисертації різноманітні методики, анкети, тести вивчення мотиваційної спрямованості, змісту виконавської майстерності, рівнів сформованості музично-виконавських, інтерпретаційних та артистичних умінь студентів.

До здобутків дослідження, що мають теоретичне і практичне значення для подальших досліджень, слід віднести також уточнену систему критеріїв (особистісно-мотиваційного, змістового, діяльнісно-творчого), показників та визначення рівнів сформованості виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва, які дозволяють точно і чітко здійснювати процес діагностування виконавської майстерності студентів.

Практичне значення дисертації Барсукової Н. С. забезпечується також докладно розробленими методами (емоційно-артистичний тренінг, професійний автопортрет, кошик термінів, предметні глосарії, згортки музично-педагогічної та мистецтвознавчої інформації, концертно-репетиційні, організаційно-підготовчі, виконавсько-інтерпретаційні ігри) та формами (лекція-візуалізація, лекція-поліфонія, семінар-дискусія, інструктивні лекції з відео зразками) в процесі впровадження науково обґрунтованих педагогічних умов формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Серед них особливу увагу привертають запропоновані дисертанткою «Виконавські турніри», «Конкурс етюд», «Хвилини творчості».

Особливу цінність представляє електронний навчальний посібник «Формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва», який може бути використаний у навчально-виховному процесі вищої школи, а також у системі післядипломної освіти та для підвищення кваліфікації фахівців мистецького профілю.

Наведені у дослідженні методи адекватні об'єкту, меті, завданням і логіці побудови дослідження; про педагогічну результативність розроблених педагогічних умов свідчать довідки з вищих педагогічних навчальних закладів, які забезпечують достовірність і надійність результатів дисертації.

Позитивним можна вважати використання значного обсягу наукових джерел (318 найменувань), наявність додатків на 30 сторінках та 17 таблиць. Слід підкреслити, що матеріали дослідження достатньо повно і широко висвітлено у 16 одноосібних статтях у фахових виданнях та матеріалах наукових конференцій не тільки вітчизняного, але й польського видавництва. Усе це дає підстави стверджувати про наукову зрілість дисертантки, вміння досліджувати складні питання професійної педагогіки і накреслювати перспективи подальших пошуків у цій галузі.

У підсумку дисертантка чітко сформулювала загальні висновки, що має принципове значення для теорії і методики професійної освіти. Матеріали дисертації викладені згідно з вимогами до текстів наукового характеру.

Публікації та зміст автореферату відображають основні положення та висновки дисертації.

Дисертаційне дослідження Барсукової Н. С. може бути кваліфіковане як вагомий внесок у сучасну професійну педагогіку в контексті модернізації професійної підготовки вчителів музичного мистецтва в умовах інтеграції вищої мистецької освіти України в світовий і європейський освітній простір.

Оцінюючи позитивно дисертацію Н. С. Барсукової, необхідно вказати на деякі міркування, які виникли в процесі рецензування роботи і вимагають окремих пояснень.

1. Досліджуючи необхідність формування виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва, авторка аналізує поняття «майстерність», «виконавська майстерність», «професійна майстерність учителя музичного мистецтва» з позицій лише українських та російських дослідників. Ураховуючи входження української освіти до Болонської системи і спрямованість на європейський освітній простір, корисним було б розглянути ґрунтовніше праці зарубіжних науковців, які торкалися питання перспектив музичної педагогіки – Л. Кьостенберг, Р. Нойманн (Германія); музично-педагогічної концепції «творчого пробудження особистості» – С. Френе, Ж.-Кл. Форкюен, М. Корнелю, М. Мартено (Франція); досвіду національного відродження і реформування системи музичної освіти – З. Буровська, Ю. Поврозняк, М. Пшиходинська, К. Хлавичка (Польща); професійне заняття викладацькою діяльністю – Р. Олдрич, Д. Крук (Англія) та ін.

2. У дисертації робиться аналіз професії учителя музичного мистецтва на основі праць учених, які досліджували теорію та практику формування педагогічної майстерності майбутніх учителів музики (Е. Абдулін, Л. Арчажникова, А. Козир, О. Ростовський, О. Рудницька та ін.). У зв'язку з оновленням Типових навчальних планів, затверджених Міністерством освіти і науки, молоді і спорту України для загальноосвітніх шкіл (2012 р.), навчання здійснюється за єдиною програмою «Мистецтво» (авт. Л. Масол, О. Коваленко, Ж. Марчук та ін.) і було б доцільно вказати на відмінність назви професії

«учитель музики» на професію «учитель музичного мистецтва» і чинники, які зумовили виникнення цих змін.

3. На сторінці 12 дисертації зазначається, що виконавська діяльність має «міцний зв'язок дій, операцій з образами, які виступають важливими елементами діяльності як системи». В цілому погоджуючись з цим твердженням, вважаємо, що дисертантка не повною мірою розкриває залежність виконавської діяльності музиканта від адекватного висвітлення ним змісту художнього образу.

4. У § 1.2 на с. 50 – 59 дисертації розглянуто зміст музично-виконавських, інтерпретаційних та артистичних умінь. Утім робота значно виграла, якщо б авторка більше уваги приділила змісту першої групи умінь, зокрема вокальних, інструментальних та диригентсько-хорових, які значною мірою відображають рівень виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

5. У дисертації приділяється багато уваги дисциплінам, які забезпечують засвоєння змісту виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва (сторінки 48, 50, 78, 84, 93, 122). Але процес формування виконавської майстерності студентів спрямований на майбутню педагогічну діяльність у загальноосвітній школі. З цього приводу, бажано було б висвітлити опрацювання видів виконавської діяльності студентів на заняттях з педагогічної практики в загальноосвітній школі.

6. Привертає увагу змістовність висвітлення форм і методів формування виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва, поданих автором у § 3.2.; корисним є створення електронного навчального посібника; підготовка доповідей, есе, рецензій, повідомлень, статей, обговорювання на форумі тощо. Утім, на нашу думку, треба більш докладніше висвітлити форми і види концертної діяльності студентів (академічні концерти, конкурсні виступи, заліки, іспити) з подальшим записом їх на аудіо та відео-носіях, створенням відеоматеріалу екзаменаційних, концертних та конкурсних виступів, фото документів, дипломів, грамот, подяк протягом всього періоду навчання.

Проте висловлені зауваження не впливають суттєво на якість роботи.

ВИСНОВОК

Аналіз змісту дисертації, автореферату, опублікованих наукових праць Барсукової Наталії Сергіївни дає підстави зробити висновок: дисертація «Педагогічні умови формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва» є самостійним, структурно завершеним, цілісним фундаментальним дослідженням, яке за рівнями наукової новизни, теоретичного і практичного значення, обґрунтованості отриманих результатів відповідає вимогам ВАК України щодо кандидатських дисертацій, а її автор цілком заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент –

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри інструментально-виконавської
майстерності Інституту мистецтв
Київського університету
імені Бориса Грінченка

Л. П. Лабінцева

